

๒.๒.๔ หัตถกรรมพื้นบ้าน

เครื่องจักสาน เป็นงานฝีมือทำด้วยไม้ไผ่ ผักตบชวา กก เศษ ปรีหรือ รังกา และหวาย ได้แก่

จักสานไม้ไผ่ ทำกันมาช้านานเพราะไม้ไผ่หาได้ง่าย มีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่น มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการทำเครื่องมือเครื่องใช้ ไม้ไผ่นิยมทำเครื่องจักสาน ได้แก่ ไม้ไผ่ใหญ่ นำมาสานเป็นกระด้ง ลอบดักปลา ช้องชังปลา ไซดักปลา สุ่มไก่ กระบุง ตะกร้าแบบต่างๆ ฯลฯ มีแหล่งผลิตอยู่ที่บ้านหนองหว้า ตำบลด่านคล้า บ้านหนองโจด ตำบลโดนด อำเภอนนสูง บ้านโดนด ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมือง บ้านกุดสวย ตำบลพลับพลา อำเภอโศกชัย

จักสานผักตบชวา ผักตบชวาเป็นวัชพืชที่ขยายพันธุ์รวดเร็วทำให้แหล่งน้ำ ต้นเขิน การทำเครื่องจักสานผักตบชวาเกิดจากโครงการอีสานเขียว ชาวบ้านได้ดำเนินการ ตามโครงการตลอดมา ทำให้มีรายได้เสริมจากอาชีพการทำนาทำไร่ ผลิตภัณฑ์ที่ทำ ได้แก่ กระเป๋าหูพรงต่างๆ ตะกร้า กระจาดผลไม้ ก่องใส่กระดาษชำระ ที่วางกระดาษต้นไม้ หมวก รองเท้า เครื่องประดับต่างๆ ฯลฯ มีแหล่งผลิตหลายแห่ง เช่น บ้านมะค่า หมู่ ๖ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมืองฯ บ้านวังม่วง บ้านโนนมันเทศ ตำบลสิริมูล และบ้านโนนขวาง อำเภอนนสูง และบ้านตะกุดเครือปลอก อำเภोजักราช

สานหรือทอเสื่อ เป็นงานพื้นบ้านนิยมทำกันแทบทุกหมู่บ้าน ส่วนมากเป็น หมู่บ้านที่อยู่ใกล้หนอง ห้วย บึง ที่มีกก เศษ ผือ ปรีหรือรังกา ขึ้นอยู่หนาแน่น เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว นอกจากจะใช้กกเป็นวัตถุดิบในการผลิตแล้ว ปัจจุบัน เริ่มใช้เส้นไนลอนสีต่างๆ มาแทนพืชธรรมชาติ ถ้าเป็นต้นกกนิยมใช้ทั้งกกกลมและ กกสามเหลี่ยม ผลิตภัณฑ์ที่ทำ ได้แก่ เสื่อทอ เสื่อสาน กระเป๋าถือ และแพมเอกสาร ถ้าทำเสื่อสานจะนิยมใช้ต้นปรี เพราะเส้นโตกว่า การสานเสื่อต่างกับการทอเสื่อคือ การ สานเสื่อไม่ต้องใช้กี่หรือฟืม และไม่จำเป็นต้องใช้เส้นยืน ใช้เพียงเส้นปรีสานกันให้เป็นผืน แหล่งผลิตในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ บ้านลำโพง บ้านหนองยารักษ์ ตำบลพุดซา อำเภอมือง

บ้านสลักได ตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน บ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง ฯลฯ เป็นต้น

เครื่องหวาย เป็นที่นิยมทั่วไป เนื่องจากมีน้ำหนักเบา คงทนถาวร อายุการใช้งานนาน สวยงาม ราคาไม่แพง และมีความยืดหยุ่นสามารถดัดให้เป็นรูปทรงต่างๆ ตามต้องการได้ง่าย แหล่งผลิตเครื่องหวายมีที่บ้านรังกาใหญ่ ตำบลรังกาใหญ่ อำเภอพิมาย ทำผลิตภัณฑ์หลายชนิด เช่น ตะกร้า กระเป๋าถือ เตียงนอน กระเช้า ชุดรับแขก เพลนอน ชั้นวางของ โต๊ะ เก้าอี้ ตะกร้อ ฯลฯ เป็นต้น

การทอผ้า ผ้าทอโคราช เป็นผ้ามีชื่อเสียงมานานแล้ว สมัยก่อนทุกครอบครัวทอผ้า เมื่อกระบวนการผลิตและเครื่องมือที่ใช้ทอพัฒนาดีขึ้น สามารถทอได้รวดเร็วและผลิตได้จำนวนมาก จึงนำไปขายเป็นสินค้าส่งออกได้ เส้นใยที่ใช้ทอมีทั้งที่ได้จากพืช สัตว์ และเส้นใยสังเคราะห์ ผ้าทอโคราชส่วนใหญ่ใช้เส้นไหม บางแห่งใช้ฝ้ายแต่ปัจจุบันนิยมใช้เส้นใยวิทยาศาสตร์เรียกว่า ไหมโทเร เพราะราคาถูก และซายง่ายกว่าผ้าทอจากไหม

ผ้าที่มีชื่อเสียงของนครราชสีมาสมัยโบราณคือ ผ้าหางกระรอก เป็นผ้ามีลักษณะพิเศษ ผิวสัมผัสของผ้ามีลายเป็นเส้นฝอยฟูเหมือนขนอ่อน เกิดจากการใช้ไหม ๒ สีควบหรือปั่นให้เข้ากัน เรียกว่า ไหมลูกลาย เมื่อนำไปทอกับเส้นยืน ทำให้เนื้อผ้าเหลือบระยับเหมือนหางกระรอก ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีหลายชนิด เช่น ผ้าหางกระรอก ผ้าพื้น ผ้ามุก ผ้าขีด ผ้ามัดหมี่ สามารถใช้เป็นผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง หรือตัดเสื้อผ้าแบบต่างๆ ได้

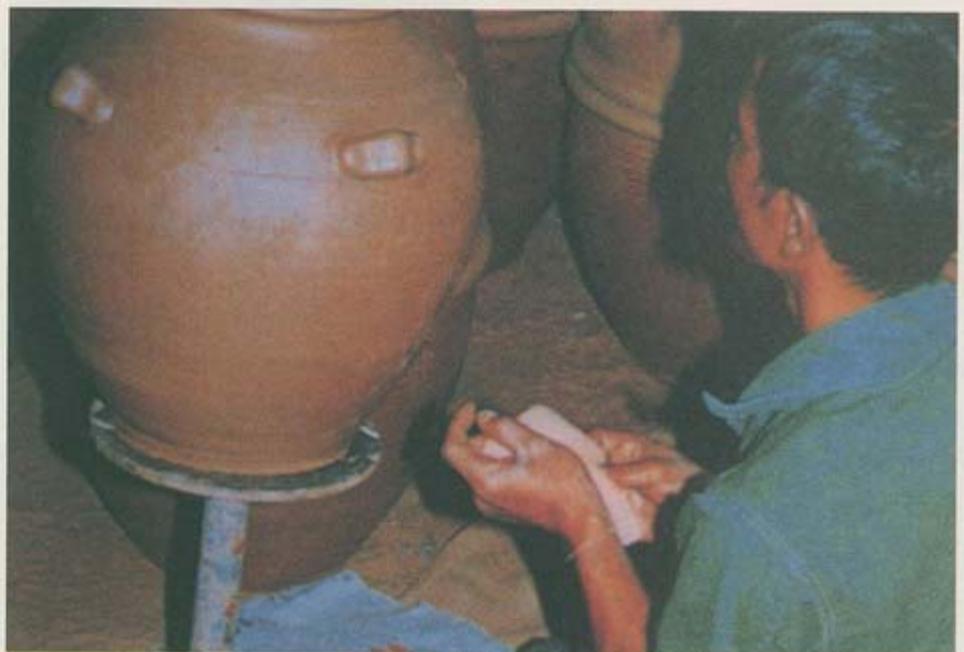
แหล่งทอผ้าในจังหวัดนครราชสีมาคือ อำเภอปักธงชัย นอกจากนี้ยังมีอยู่ทั่วไป เช่น บ้านดอนอีลุ่ม อำเภอประทาย บ้านหญ้าคา ตำบลขุนทอง อำเภอบัวใหญ่ และในอำเภอสีคิ้ว เป็นต้น

เครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องปั้นดินเผาทำกันมาช้านาน มีกรรมวิธี ๒ แบบคือ แบบตีหม้อเป็นแบบดั้งเดิมกับแบบใช้ปั้นหมุนด้วยมือแบบโบราณ

แหล่งดินที่นำมาทำเครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ ดินบริเวณทุ่งด้านเกวียนซึ่งเป็นดินเหนียวในทุ่งนาแถบสองฝั่งลำน้ำมูล เป็นดินเหนียวเนื้อละเอียด ดินบริเวณทุ่งดินมูลหลงที่ดินบางแห่งเป็นทรายละเอียด ชาวบ้านเรียกว่า ดินขาวใช้เป็นส่วนผสมทำให้ปั้นง่ายและเพิ่มความแข็งแรงแก่เนื้อดินเผาด้วย

เมื่อประมาณ ๓๕ ปีที่ผ่านมา มีนักออกแบบพัฒนาการออกแบบเครื่องปั้นดินเผาด้านเกวียนให้มีแบบและประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น นอกจากเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน

งานตัดโครงการ
ชุดรับแขก

การติดตั้ง
กันหม้อให้กลม

หม้อที่ติดตั้ง
เสร็จแล้ว
ฝั่งลมให้แห้ง

เตาเผา
เครื่องปั้นดินเผา

เครื่องปั้นดินเผา
ที่วางเรียงเผา

การตกแต่ง
เครื่องปั้น

แล้ว ยังมีรูปแบบอื่นๆ เช่น แจกัน กระเบื้องประดับผนังและปูพื้น โต๊ะ ม้านั่ง กระถาง
แขวน โมบาย ภาพสลักประดับผนัง พวงกุญแจ เครื่องประดับชนิดต่างๆ เช่น สร้อยคอ
ต่างหู สร้อยข้อมือ หรือทำเครื่องปั้นดินเผาเลียนแบบงานสมัยโบราณ ฯลฯ เป็นต้น

การทำเตาอังโล่ อังโล่ เป็นคำภาษาจีนหมายถึง เตาทองข้าวหรือเตา
หุงต้ม ทำจากดินเหนียวผสมกับแกลบ ปั้นเป็นรูปลักษณะคล้ายถัง มีส่วนประกอบ ๒ ส่วน
คือ ส่วนปากเตาได้แก่ส่วนบน ตั้งแต่รังผึ้งขึ้นไปเป็นส่วนที่ใส่ถ่าน ส่วนล่างรังผึ้งลงมา
เรียกว่า หน้าเตา เป็นส่วนที่เก็บขี้เถ้าและเป็นทางลมเข้าสู่เตา เชื้อไฟเดิมใช้ฟืน ต่อมานิยม
ใช้ถ่านแทน

การตกแต่ง
เครื่องปั้นดินเผา
ด้วยการเคลือบสี

แหล่งผลิตเตาชนิดนี้ อยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ ผลิตเตาหลายแบบและหลายขนาด คือ

เตาดำ เป็นเตารูปทรงกระบอกมีดั่งสังกะสี สีดำหุ้มภายนอก

เตาลาย เป็นเตารูปทรงปากกว้าง ก้นสอบมีดั่งสังกะสี ลายต่างๆ หุ้มภายนอก

เตาชนมครก เป็นเตापากกว้างสูงไม่มากนัก

การทำไม้กวาด ไม้กวาดเป็นเครื่องใช้ทำความสะอาด เป็นสิ่งจำเป็นต้องมีใช้ภายในครอบครัว มีแบบต่างๆ แบ่งตามลักษณะการใช้สอย จังหวัดนครราชสีมามีแหล่งผลิตใหญ่อยู่ ๒ แห่ง คือ ที่บ้านห้วยน้ำ อำเภอวังน้ำเขียวและบ้านหญ้าปล้อง ตำบลบ้านบึง อำเภอโนนสูง ผลิตไม้กวาด ๔ ประเภท คือ

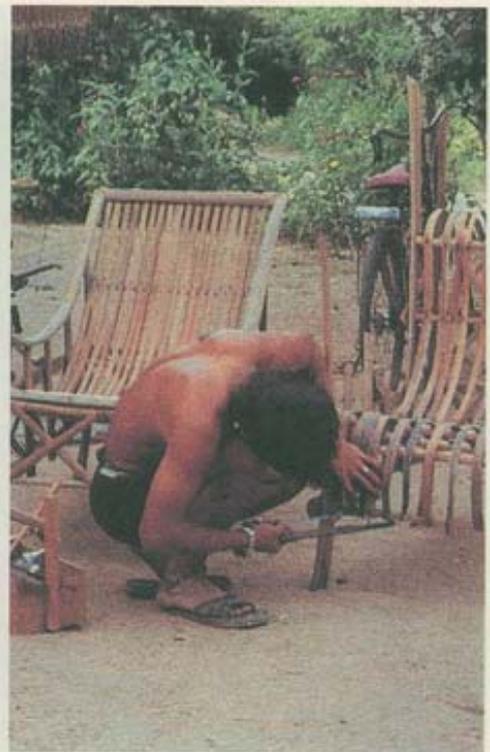
ไม้กวาดอ่อน ทำจากดอกพวงหรือดอกแสม

ไม้กวาดเสี้ยนตาลด้ามยาว ใช้มัดหยากไย่ตามเพดานและมุมห้อง

ไม้กวาดเสี้ยนตาลด้ามสั้น ใช้ทำความสะอาดลานซักล้างหรือบริเวณเปียกชื้น

ไม้กวาดแข็ง ทำจากกิ่งไม้ นำมามัดรวมกัน เช่น ไม้ขัดมอญ หรือทางมะพร้าวใช้ทำความสะอาดลานบ้านหรือมัดกวาดกิ่งไม้ใบไม้

ผลิตภัณฑ์จากต้นตาล เป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างจากการทำนาทำไร่ ทำไร่หรือทำขาย ขนาดและราคาต่างกันไป ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ ได้แก่ หมวกกะโล่ หมวกจ็อกกี้ ทำจากใบตาล แก้วอึ้ง แก้วอึ้งนอน และโต๊ะทำจากก้านตาล มีแหล่งผลิตที่บ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง และบ้านคล้า หมู่ ๘ ตำบลสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย

ต้นพอง

ไม้กวาดอ่อน
ขนาดต่างๆ

ผลิตภัณฑ์
จากต้นตาล

ผลิตภัณฑ์
จากยางรถยนต์

การตีเหล็ก

ผลิตภัณฑ์จากยางรถยนต์ เป็นงานเกิดขึ้นใหม่ เนื่องจากมียางเสื่อมสภาพ เหลือมาก จึงมีผู้คิดนำยางรถยนต์มาดัดแปลงใช้ประโยชน์อีกครั้ง โดยทำเป็นถังขยะ กระดาษต้นไม้ ชิงช้า ปุ้งกี แก้วอี ตุ่มน้ำ และถังน้ำ แหล่งผลิตอยู่ที่บ้านหนองปลิง หมู่ ๓ ตำบลหนองบัวศาลา อำเภอเมืองฯ ริมถนนราชสีมา - โชคชัย

งานตีเหล็ก เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านทำสืบทอดกันมา เช่นเดียวกับงานหัตถกรรมอื่นๆ ทำกันในเวลาว่างจากการทำนาทำไร่ มีทั้งใช้เองหรือแบ่งขายเมื่อทำได้จำนวนมาก โดยทำเป็นมีดชนิดต่างๆ เช่น มีดบาง มีดพรว้า มีดปลายแหลม มีดโต้ นอกจากนี้ ยังมีเคียว เสียม ขวาน กรรไกรทหนีบหมากและงานอื่นๆ ตามที่สั่ง

แหล่งผลิต ได้แก่ บ้านมะค่า บ้านหนองปรือ บ้านสองตอง บ้านแสนเมือง ตำบลบ้านโพธิ์ ตรอกตีเหล็ก อำเภอเมืองฯ และตลาดอำเภอปักธงชัย